

PRITARTA
Joniškio rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus
2022 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. A-480

Joniškio lopšelis-darželis „Ąžuoliukas“

**IKIMOKYKLINIO
UGDYMO
PROGRAMA
„AUKIT, AUKIT AŽUOLIUKAI“**

**Joniškis
2022**

TURINYS

I Bendrosios nuostatos.....	3
1. Vaikai ir jų poreikiai.....	4
2. Pedagogų ir specialistų pasirengimas.....	4
3. Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai.....	5
4. Lopšelio-darželio savitumas.....	6
5. Filosofinės kryptys.....	7
6. Ikimokyklinio ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos.....	7
II Ugdymo principai.....	8
III Ikimokyklinio ugdymo programos tikslas, uždaviniai.....	9
IV Ugdymo turinys.....	10
1. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų dermė.....	11
2. Ikimokyklinio ugdymo turinys.....	12
2.1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai.....	13
2.2. Fizinis aktyvumas.....	14
2.3. Emocijų suvokimas ir raiška.....	15
2.4. Savireguliacija ir kontrolė.....	16
2.5. Savivoka ir savigarba.....	18
2.6. Santykiai su suaugusiais.....	19
2.7. Santykiai su bendraamžiais.....	21
2.8. Sakytinė kalba.....	22
2.9. Rašytinė kalba.....	25
2.10. Aplinkos pažinimas.....	27
2.11. Skaičiavimas ir matavimas.....	29
2.12. Meninė raiška.....	32
2.13. Estetinis suvokimas.....	37
2.14. Iniciatyvumas ir atkaklumas.....	38
2.15. Tyrinėjimai.....	40
2.16. Problemų sprendimas.....	41
2.17. Kūrybiškumas.....	42
2.18. Mokėjimas mokytis.....	43
V Ugdymo metodai ir būdai.....	45
Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas.....	46
Naudota literatūra	47

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo tiekėjo pavadinimas – Joniškio rajono savivaldybės vaikų lopšelis-darželis „Ąžuoliukas“.

Teisinė forma: savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Įstaigos kodas: 290549940.

Paskirtis: ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas.

Įstaigos tipas: lopšelis-darželis.

Ugdymo (si) forma – dieninė.

Ugdymo (si) kalba – lietuvių.

Adresas: Latvių g. 2, Joniškis, LT – 84147.

Telefono numeris: 8-426 52363.

Elektroninis paštas: azuoliukas228@gmail.com

Internetinis svetainės puslapis: www.azuoliukas-joniskis.lt

1. VAIKAI IR JŲ POREIKIAI.

Ikimokyklinio ugdymo programa skirta vaikams nuo 1 iki 6 metų.

Ikimokyklinio amžiaus grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius.

Ugdymo programa orientuota į vaiką ir jo poreikių tenkinimą:

pagrindinių prigimtinių (fiziologinių ir psichologinių) poreikių: sveikatos, judėjimo, aktyvumo, meilės, saugumo, savarankiškumo, bendravimo, pripažinimo, pagarbos, paramos, dėmesio, žaidimo, pasaulio pažinimo, aktyvumo, savigarbos, saviraiškos;

specialiųjų poreikių: gabių, socialinės atskirties šeimose augančių, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių ir kt.

Ikimokyklinio ugdymo programa siekiama užtikrinti kiekvienam amžiaus tarpsniui svarbių vaiko gebėjimų nuoseklų ugdymą(si), sudarant vaikams galimybę rinktis veiklą pagal amžių, turimą patirtį, interesus, pomėgius, patenkinant svarbiausius vaiko poreikius: žaidimo, saugumo, pažinimo, judėjimo, bendravimo ir bendradarbiavimo, meninių įgūdžių ir saviraiškos, sudarant galimybes vaikams įgyti visas mokymuisi mokykloje reikalingas kompetencijas. Įstaigą lankantys specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai, turintys nedidelius, vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius integruojami į bendro ugdymo grupes, atsižvelgiant į tėvų pageidavimus, o vaikai, turintys didelius ir labai didelius specialiuosius ugdymosi poreikius lanko specialiąją grupę. Vaikams higienos ir sveikos gyvensenos įgūdžius formuoja ir atlieka prevencinį darbą visuomenės sveikatos priežiūros specialistas. Su muzikaliais vaikais papildomai dirba meninio ugdymo pedagogas. Tenkinant vaikų saviraiškos poreikius įstaigoje veikia papildomo ugdymo būreliai: dailės ir choreografijos, kuriuose dirba kvalifikuoti specialistai.

Darželyje kuriama jauki, saugi, estetiška aplinka, pritaikyta vaikų poreikiams. Bendruomenės nariai jaučiasi saugūs, pasitiki vieni kitais. Darželio veikla atitinka vaikų ugdymosi poreikius, interesus bei galimybes, yra tikslinga ir veiksminga, įvairi ir kūrybinga. Ugdymo metodai, būdai, formos parenkami atsižvelgiant į ugdymo tikslus ir uždavinius, vaikų amžių, gebėjimus ir poreikius. Visa lopšelio-darželio bendruomenė ir šeima bendromis pastangomis tenkina vaikų poreikius, atsižvelgiant į individualaus vaiko asmenybę, amžiaus tarpsnių psichologiją, sveikatos ypatumus.

2. PEDAGOGŲ IR SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Lopšelyje-darželyje dirba kvalifikuoti, savo darbą išmanantys pedagogai: priešmokyklinio, ikimokyklinio ugdymo mokytojai, logopedas, specialusis pedagogas, meninio ugdymo pedagogai. Pedagogai turintys aukštąjį ir aukštesnįjį pedagoginį išsilavinimą. Pedagogai geba ugdyti šiuolaikinio vaiko kompetencijas, suteikti jam pagalbą, atsižvelgiant į individualius ir specialiuosius ugdymosi poreikius, galimybes, įvertinti pasiekimus. Visi pedagogai savo darbe naudoja informacines komunikacines technologines (IKT) priemones. Vadovai ir pedagogai skatina tinkamą praktiką, prevenciją ir intervenciją, t. y. kiekvienas vaikas saugomas nuo netinkamo elgesio su juo, nepriežiūros. Stebima vaiko fizinė ir psichinė sveikata, atpažįstami netinkamo elgesio su vaiku požymiai. Įgyvendinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983), pedagogai laikosi nuostatos, kad svarbiausia – užtikrinti aktyvų vaiko dalyvavimą įstaigos gyvenime. Vaikai turi galimybę reikšti savo nuomonę, teikti siūlymus. Pedagogai vykdo gerosios patirties sklaidą mieste, respublikoje, nuolat tobulinasi dalyvaudami mokymuose, seminaruose.

3. TĖVŲ IR VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Glaudus tėvų ir lopšelio-darželio darbuotojų bendradarbiavimas – vienas esminių gerą ugdymą teikiančio darželio bruožų. Bendradarbiavimas grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu ir konfidencialumu, aktyvia partneryste ir atsakomybe, pagarba vienas kito poreikiams bei interesams: pedagogai susipažįsta su vaiko ugdymo tradicijomis šeimoje, jo sociokultūrine aplinka, vertina tėvų (globėjų), kitų vaiko artimųjų vaidmenį ugdant vaiką, aptaria lūkesčius, tėvai (globėjai) informuojami apie vaiko ugdymo ir ugdymosi ypatumus ir sąlygas, tėvai (globėjai) skatinami aktyviai dalyvauti ugdymo procese, priimdami su vaiko ugdymu bei ugdymusi susijusius sprendimus, ir tokiu būdu dalindamiesi atsakomybe už vaiko ugdymo kokybę. Su tėvais (globėjais) sistemingai aptariama: individualūs vaiko ugdymosi poreikiai ir galimybės, pasiekimų bei pažangos vertinimo metodai, informacija apie vaiko ugdymosi pasiekimus ir daromą pažangą, esant poreikiui, ugdytiniais bei jų tėvams (globėjams) gali būti kompleksiskai teikiama pagalba bendradarbiaujant su darželio logopedu, specialiuoju pedagogu.

Pasitelkiamos įvairios bendradarbiavimo su šeima formos: skelbimai tėvų lentoje, atvirų durų dienos, grupės/įstaigos susirinkimai, pokalbiai su tėvais, tėvų dalyvavimas įstaigos savivaldoje, tradicinės šventės, bendros išvykos, parodos, elektroninis paštas, grupių/darželio projektai, padėkos (raštu), tėvų dalyvavimas grupės ugdymo procese, lopšelio-darželio „Ažuoliukas“ internetinė svetainė, „Facebook“ paskyra, tėvų dalyvavimas vaikų pasiekimų ir pažangos vertinime, tėvų apklausos, specialistų konsultacijos.

4. LOPŠELIO-DARŽELIO SAVITUMAS

Joniškio lopšelis-darželis „Ažuoliukas“ – bendros paskirties ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaiga, kurią lanko 1-7 metų amžiaus vaikai. Lopšelyje-darželyje „Ažuoliukas“ veikia 10 grupių: 2 ankstyvojo amžiaus, 5 ikimokyklinio amžiaus, 2 priešmokyklinio ugdymo ir 1 – specialioji.

Lopšelyje-darželyje vykdomos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos. Ikimokyklinio amžiaus vaikai ugdomi pagal įstaigos pedagogų parengtą ikimokyklinio ugdymo programą „Aukit, aukit ažuoliukai“. Priešmokyklinio amžiaus vaikai mokyklai rengiami vadovaujantis Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymo(si) programa.

Lopšelis-darželis draugiškas, atviras, saugus, puoselėjantis vaiko unikalumą. Veikla organizuojama taip, kad vaikas augtų šeimai artimoje aplinkoje. Siekiama vaiko ugdymo vienvės ir darnos su šeima. Mokytojai kryptingai ir kūrybingai taiko inovatyvius būdus ir metodus.

Priešmokyklinio amžiaus grupės vaikai dalyvauja tarptautinėje programoje „Zipio draugai“. Ši programa padeda vaikams įgyti socialinių bei emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų.

Vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų teikiama logopedo pagalba. Specialųjį ugdymą skyrus Pedagoginei psichologinei tarnybai teikiama specialiojo pedagogo pagalba.

Vaikai, turintys didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdomi specialiojoje grupėje „Boružiukas“. Teikiama intensyvi specialioji pedagoginė logopedo, specialiojo pedagogo ir specialioji mokytojo padėjėjo pagalba, sveikatos priežiūros specialistų – kineziterapeuto gydomoji mankšta ir masažisto atliekamas masažas.

Įstaiga įsikūrusi miesto centre, ją supa rajono kultūriniai objektai (Kultūros centras, J. Avyžiaus biblioteka, Joniškio Algimanto Raudonikio meno mokykla, Joniškio istorijos ir kultūros muziejus, miesto parkas). Tai lėmė, kad įstaiga pasirinko meninio ugdymo su etnokultūros akcentais kryptį.

Lopšelyje-darželyje veikia papildomo ugdymo būreliai (dailės, choreografijos, muzikinio ugdymo), kuriuose dirba kvalifikuoti specialistai. Įstaiga teikia prioritetą menui, etnokultūrai ir yra sukaupusi didelę etnokultūros, meninės vaikų saviraiškos patirtį. Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos vaiko pažintinių, kūrybinių galių puoselėjimui, tautinės savimonės ugdymui. Turime įsirengę senovinę „Seklyčią“, senovinių rakandų muziejų.

5. FILOSOFINĖS UGDYMO KRYPTYS

Lopšelyje-darželyje vaikų ugdymas grindžiamas humanistine filosofija, kuri pabrėžia vaiko unikalumą, vaiko sveikatos puoselėjimo, saviraiškos ir savirealizacijos svarbą ugdymo(si) procese.

Įstaiga remiasi humanistinės krypties psichologų ir pedagogų C. Rogers, A. Maslow idėjomis. Jie teigia, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų meninė veikla kompleksiskai vysto įvairius vaiko pojūčius, skatina visų vaiko kompetencijų reikalingų sėkmingai veiklai šiuolaikinėje visuomenėje plėtrą, ugdo teigiamas vaiko asmenines savybes. Šio amžiaus vaikui meninė veikla yra

artima, labiausiai atspindi jo vidinį pasaulį, leidžia pasireikšti jo emocijoms, tenkina saviraiškos poreikį.

6. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS IR STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ SĄSAJOS

Ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 patvirtintu Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu (LR švietimo ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. V-1009 redakcija), Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro (2014 m.) patvirtintu Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro (2015 m.) patvirtintomis Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos bei kitais teisinais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą. Ikimokyklinio ugdymo programa atnaujinama pagal poreikį.

II SKYRIUS UGDYMO PRINCIPAI

Humaniškumo – gerbti vaiką kaip asmenybę, paliekant jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį

Meniškumo – ugdymo turinys sudarytas meninę veiklą integruojant į kitas ugdymo veiklas, aktualizuojant meninio ugdymo ir ugdymo menu kryptis, plėtojant ugdomąją įtaką vaiko

jausmams, dvasinėms vertybinėms nuostatom, protiniams, socialiniams kultūriniais gebėjimams ir fizinėms savybėms.

Tautiškumo – ugdyti būsimąją tautos kultūros saugotoją ir kūrėją

Individualumo – ugdymo procesas organizuojamas atsižvelgiant į vaikų grupės ar į konkretaus vaiko ugdymosi poreikius, sudaromos sąlygos ugdymuisi vaikams, turintiems specialiųjų poreikių.

Tęstinumo – laiduoti kokybišką pereinamumą tarp ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo

Lankstumo – ugdymo procesas planuojamas lanksčiai ir koreguojamas pagal aplinkybes.

Visuminio ugdymo – atsižvelgiama į vaiko raidos, vaikų kultūros dėsningumus ir siekiama visų vaiko galių plėtotės.

Lygių galimybių – visiems vaikams, nepriklausomai nuo lyties, tautybės, socialinės padėties, sudaromos vienodos galimybės ugdytis

Demokratiškumo – ugdomas kritiškai mąstantis, tolerantiškas, iniciatyvus, mokantis bendrauti su kitais žmogus.

Sveikatingumo – vaikas ugdomi nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę ir psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.

Konfidencialumo – garantuojama, kad apie vaikų pasiekimus ir jų vertinimą informacija nebus viešinama. Apie vaiko ugdymą(si) ir jo vystymą(si) tėvams (globėjams, rūpintojams) ir su vaiku dirbantiems specialistams informacija teikiama individualiai.

Atsinaujinimo principas – ieškoma inovatyvių ugdymo(si) metodų, būdų, jie taikomi ugdymo procese. Sudaromos palankios sąlygos kūrybinei vaikų saviraiškai. Diegiamos IK technologijos.

III SKYRIUS TIKSLAS, UŽDAVINIAI

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, pozityvaus bendravimo, pasitikėjimo savimi, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis ir sveiko gyvenimo pradmenis.

UŽDAVINIAI:

1. Tenkinti vaikų svarbiausius poreikius, saugant ir stiprinant fizinę ir psichinę vaiko sveikatą, palaikant ir žadinant vaiko judėjimo poreikį, bei skatinant fizinį aktyvumą.
2. Sudaryti vaikui patrauklias sąlygas, užtikrinančias vaikų socialinių, kultūrinių, etninių bei pažintinių poreikių tenkinimui, paremta tautos, regiono ir įstaigos tradicijomis.
3. Stiprinti šeimos ir lopšelio-darželio lygiavertę partnerystės sąveiką, užtikrinant tėvų švietimą ir siekiant aktyvaus bendradarbiavimo.
4. Teikti kompleksinę pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams ir jų šeimoms, užtikrinant sveiką integraciją bei kokybišką įtraukųjį ugdymą.
5. Ugdyti ir puoselėti bendravimo, bendradarbiavimo, pasitikėjimo, pagarbos asmenybei įgūdžius, skatinant dalyvauti priimant sprendimus ir priiimant atsakomybę.
6. Plėsti vaikų papildomo meninio ugdymo galimybes, ugdyti gebėjimą išreikšti savo patirtį taikant įvairius meninės raiškos būdus.
7. Skatinti naujų technologijų panaudojimą modernizuojant ir atnaujinant aplinką bei ugdymo proceso organizavimą.

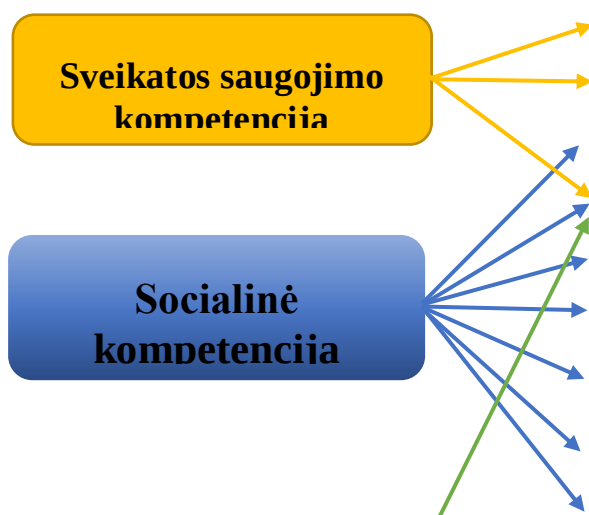
IV SKYRIUS UGDymo TURINYS

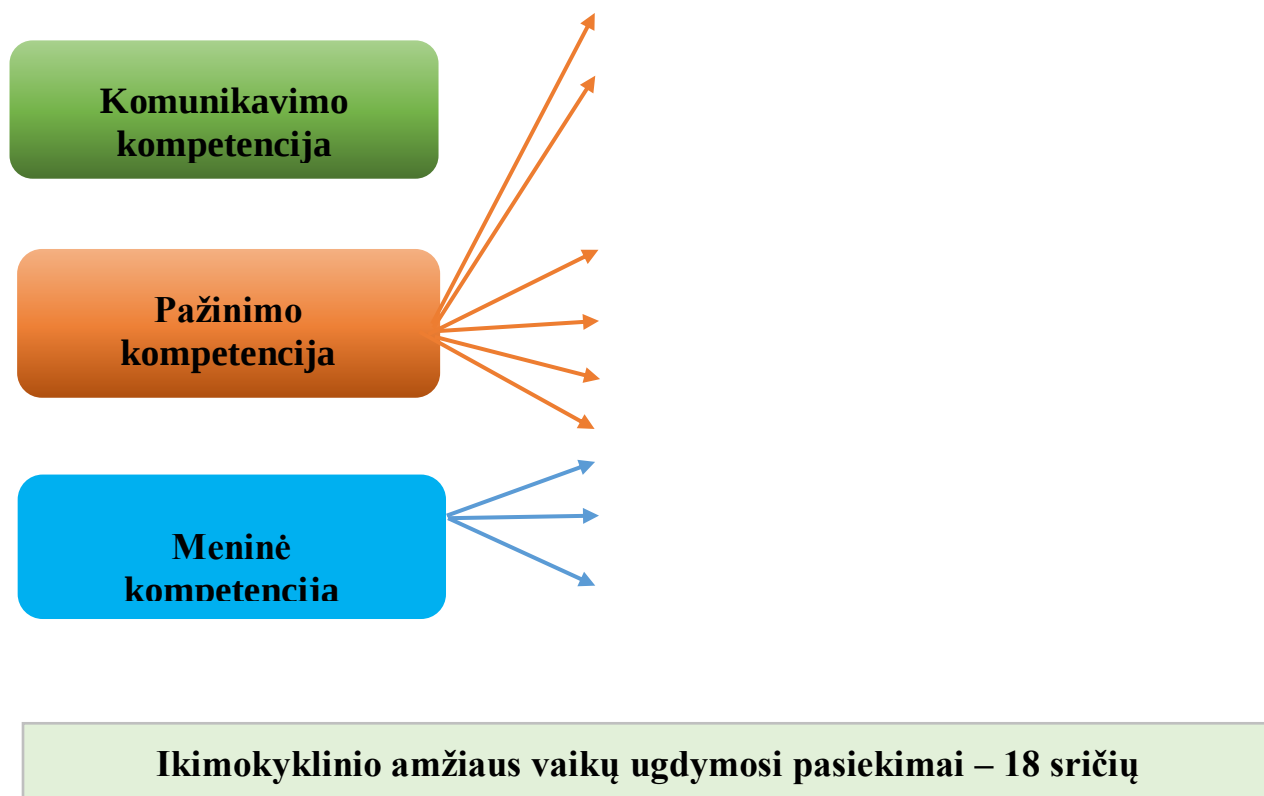

1. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMŲ DERMĖ

Mums svarbu, kad vaikas kuo sklandžiau pereitų nuo ugdymosi pagal ikimokyklinio ugdymo programą prie ugdymosi pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Ikimokyklinio ugdymo programoje iškelti tikslai, uždaviniai, plėtojamos kompetencijos, pasiekimai suderinti su numatytais priešmokyklinio ugdymo programoje. Ikimokyklinio ugdymo programoje numatytos ugdymosi pasiekimų sritys bei vertybinės nuostatos ir esminiai gebėjimai kloja pagrindus Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje išskirtoms penkioms kompetencijoms – **sveikatos, socialinei, komunikavimo, pažinimo, meninei.**

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai
Fizinis aktyvumas
Emocijų suvokimas ir raiška
Savireguliacija ir kontrolė
Savivoka ir savigarba
Santykiai su suaugusiais
Santykiai su bendraamžiais
Iniciatyvumas ir atkaklumas
Problemų sprendimas
Sakytinė kalba
Rašytinė kalba
Aplinkos pažinimas
Sakaičiavimas ir matavimas
Tyrinėjimas
Mokėjimas mokytis
Meninė raiška
Kūrybiškumas
Estetinis suvokimas

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TURINYS

Ikimokyklinio ugdymo programos ugdymo turinys orientuotas į ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikų galimybes ir augimą, sudarytas pagal sritis (žr. Ugdymo modelis). Ugdymosi pasiekimo sritys išdėstytos pagal vaiko lūkesčius (sveikas, orus, bendraujantis, smalsus, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis). Šios sritys apima ir aštuoniolika pagrindinių ugdymo sričių, rekomenduojamų Ikimokyklinio ugdymo vaiko pasiekimų apraše. Sritys išskirtos siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Kiekvienoje ugdymo(si) sričių numatoma žingsniais vaiko pasiekimas. Pedagogas pats kuria ir įgyvendina ugdymo turinį, atsižvelgdamas į kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymosi poreikius.

Planuojant ugdymą, vadovaujamasi pasirinktu planavimo principu – teminiu, orientuojantis į ugdytinas sritis. Temas pedagogai renka atsižvelgiant į metų laikų kaitą, valstybines ir tradicines šventes, integruojamas programas ir kt. Planuojant ugdomąją veiklą, pedagogai ir specialistai kūrybingai naudojami lopšelyje-darželyje sukaupia metodinę medžiagą ir įvairiomis priemonėmis.

2.1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia, nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.
2-asis žingsnis	- Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. - Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.
3-asis žingsnis	- Savarankiškai valgo ir geria. Pradedama naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. - Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Suaugusiojo padedamas bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.
5-asis žingsnis	- Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. - Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. - Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. - Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.

6-asis žingsnis	• Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.
7-asis žingsnis	• Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. • Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. • Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.

2. 2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-sis žingsnelis	• Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai. Žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. • Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo. Dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.
2-asis žingsnis	• Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia. Eina į priekį, šoną ir atgal. Eina stumdamas ar tempdamas daiktą. Bėga tiesiomis kojomis. Atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis. Pralenda per kliūtis keturpėsčia. Padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais. Išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus. Ploja rankomis. Rideną, meta, gaudo kamuolį.

3-asis žingsnis	- Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tiksliai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. - Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gaudo kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
5-asis žingsnis	- Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. - Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.
6-asis žingsnis	- Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. - Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.
7-asis žingsnis	- Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). - Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.

2.3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
-------------	------------------

1-asis žingsnis	- Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. - Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).
2-asis žingsnis	- Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. - Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.
3-asis žingsnis	- Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. - Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
4-asis žingsnis	- Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. - Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). - Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
5-asis žingsnis	- Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. - Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).
	Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
6-asis žingsnis	- Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. - Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. - Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
7-asis žingsnis	- Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. - Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. - Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

2.4. SAVIREGULIACIJA IR KONTROLĖ

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	• Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.
2-asis žingsnis	• Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. • Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.
3-asis žingsnis	• Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
4-asis žingsnis	• Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau) Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. • Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
5-asis žingsnis	• Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. • Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.

6-asis žingsnis	• Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
7-asis žingsnis	• Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. • Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinius emocijų ir jausmų reiškimo būdus. • Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. • Supranta, kad skirtingose vietose (darželyje, mokykloje ir kt.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.

2.5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	• Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. • Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
2-asis žingsnis	• Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje. Pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.
3-asis žingsnis	• Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.

4-asis žingsnis	- Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). - Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.
5-asis žingsnis	- Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). - Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. - Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
6-asis žingsnis	- Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimančiam su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. - Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. - Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).
7-asis žingsnis	- Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. - Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. - Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. - Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. - Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.).

2.6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
-----------	------------------

1-asis žingsnis	• Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.
2-asis žingsnis	• Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.
3-asis žingsnis	• Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
4-asis žingsnis	• Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
5-asis žingsnis	• Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasiūlė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.
6-asis žingsnis	• Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.
	• Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.
7-asis žingsnis	• Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. • Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. • Patys pasiūlo suaugusiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. • Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. • Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

2.7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.
2-asis žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.
3-asis žingsnis	- Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. - Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. - Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.

4-asis žingsnis	- Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). - Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. - Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
5-asis žingsnis	- Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. - Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislą arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. - Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
6-asis žingsnis	- Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. - Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. - Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
7-asis žingsnis	- Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. - Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. - Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalijasi žaislais, tariausi, supranta kitų norus, derina veiksmus). - Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. - Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

2.8. SAKY TINĖ KALBA

Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariausi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Klausymas • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus.
	Kalbėjimas • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.
2-asis žingsnis	Klausymas • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidimus, eilėraštukus, pasakas, pasakojimus, su dienos tvarka susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. • Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.
	Kalbėjimas • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmams, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų trijų žodžių sakiniams kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.
3-asis žingsnis	Klausymas • Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.
	Kalbėjimas • 3–4 žodžių sakiniams kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniams, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.

4-asis žingsnis	Klausymas • Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. • Pradedą išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Kalbėjimas • Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. • Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. • Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. • Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.
5-asis žingsnis	Klausymas • Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. Kalbėjimas • Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. • Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. • Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.
6-asis klausimas	Klausymas • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.

	Kalbėjimas • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajauta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.
7-asis žingsnis	Klausymas • Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. • Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. • Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją. • Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. • Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. Kalbėjimas • Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. • Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. • Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. • Pagal taisykles kalbasi telefonu. • Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. • Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erzinimuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai posakius. Deklamuoja modernius eilėraščius. • Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.

2.9. RAŠY TINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Skaitymas Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais.
	Rašymas Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.
2-asis žingsnis	Skaitymas Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.
	Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.
3-asis žingsnis	Skaitymas Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.
	Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.
4-asis žingsnis	Skaitymas Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuluoti įvairioje veikloje.
	Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuluoti įvairioje veikloje.

5-asis žingsnis	Skaitymas • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.
	Rašymas • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius).
6-asis žingsnis	Skaitymas 1. Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tektais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Rašymas • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.
7-asis žingsnis	Skaitymas • Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftu parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). • Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.). Rašymas • Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbėliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.

2.10. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	• Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.
2-asis žingsnis	• Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).
3-asis žingsnis	• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.
4-asis žingsnis	• Pažįsta savo gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
5-asis žingsnis	• Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).
6-asis žingsnis	• Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.

	• Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas.
7-asis žingsnis	• Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.). • Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. • Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. • Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. • Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. • Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. • Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių. • Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. • Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. • Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. • Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja. • Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus. • Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. • Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. • Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais.

- Bando priimti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.

2.11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Skaičiavimas • Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).
	Matavimas • Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
2-asis žingsnis	Skaičiavimas • Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).
	Matavimas • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.
3-asis žingsnis	Skaičiavimas • Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.
	Matavimas • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.

4-asis žingsnis	Skaičiavimas - Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. - Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas - Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. - Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. - Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. - Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
5-asis žingsnis	Skaičiavimas - Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ - Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. Matavimas - Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. - Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. - Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. - Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.

6-asis žingsnis	Skaičiavimas - Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. - Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. Matavimas - Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. - Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystą ar bierių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.) - Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. - Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).
7-asis žingsnis	Skaičiavimas - Pradedą suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradedą suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. - Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz., pagal spalvos intensyvumą). Matavimas - Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradedą suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. - Pradedą suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“). - Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., lauko durys, sodas). Žaisdamas naudojami vis didesne erdve.

2.12. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Muzika, šokis Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.
	Žaidinimai ir vaidyba Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.
	Vizualinė raiška Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.
2-asis žingsnis	Muzika, šokis Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trių garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.
	Žaidinimai ir vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jaus - mus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).
	Vizualinė raiška - Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. - Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).
3-asis žingsnis	Muzika Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.
	Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.

	• Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka).
	• Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.
	• Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.
	Šokis • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.
	Žaidimai ir vaidyba • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.
	Vizualinė raiška • Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
4-asis žingsnis	Muzika • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduoamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.
	Šokis • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.
	Žaidimai ir vaidyba • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.

	Vizualinė raiška • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.
5-asis žingsnis	Muzika • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.
	Šokis • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreikšdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).
	Vaidyba • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.
	Vizualinė raiška • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. • Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambližus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).

6-asis žingsnis	Muzika - Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. - Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. Šokis - Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. - Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. Vaidyba - Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas, būsenas. Tiksliai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.
	Vizualinė raiška - Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. - Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.
7-asis žingsnis	Muzika - Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. - Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. - Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams.

	- Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. Šokis - Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. - Kuria natūralių judesių trumpą šokį, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją). Vaidyba - Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles. Vizualinė raiška - Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. - Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.
--	--

2.13. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

Žingsneliai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.
2-asis žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.

3-asis žingsnis	• Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.
4-asis žingsnis	• Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
5-asis žingsnis	• Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.
	• Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką pa - tyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.
	• Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
6-asis žingsnis	• Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
7-asis žingsnis	• Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. • Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. • Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. • Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.

2.14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinių nuostatų. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	- Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. - Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti. Išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.
2-asis žingsnis	- Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. - Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. - Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.
3-asis žingsnis	- Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. - Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. - Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
4-asis žingsnis	- Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. - Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. - Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
5-asis žingsnis	- Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. - Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. - Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
6-asis žingsnis	- Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. - Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. - Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.

7-asis žingsnis	- Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiaisiais. - Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. - Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. - Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. - Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
-----------------	---

2.15. TYRINĖJIMAI

Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	- Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimiti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. - Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).
2-asis žingsnis	- Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. - Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusi veiksmą prašo pakartoti daug kartų.
3-asis žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
4-asis žingsnis	- Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. - Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).
5-asis žingsnis	- Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). - Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). - Paaikškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. - Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.

6-asis žingsnis	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius. Savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą. Mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradimai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tiksliai grupuoja ir klasifikuoja.
7-asis žingsnis	• Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. • Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. • Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). • Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobilųjį telefoną, fotoaparatus ir kt.). • Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. • Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja. Projektuoja, modeliuoja. • Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. • Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje.

2.16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.
2-asis žingsnis	- Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. - Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.
3-asis žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.
4-asis žingsnis	- Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. - Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. - Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.
5-asis žingsnis	- Retsykais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. - Ieško tinkamų sprendimų, tariausi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. - Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.
6-asis žingsnis	- Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. - Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. Tariausi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. - Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
7-asis žingsnis	- Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. - Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariausi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. - Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.

2.17. KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
Esminis gebėjimas Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.
2-asis žingsnis	- Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. - Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.
3-asis žingsnis	- Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. - Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
4-asis žingsnis	- Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. - Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. - Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų
5-asis žingsnis	- Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. - Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. - Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. - Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu
6-asis žingsnis	- Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. - Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. - Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. - Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.
7-asis žingsnis	- Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. - Ižvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. - Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. - Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. - Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

2.18 MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.

Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Žingsniai	Vaikų pasiekimai
1-asis žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais
2-asis žingsnis	- Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. - Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
3-asis žingsnis	- Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. - Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. - Džiaugiasi tuo, ko išmoko.
4-asis žingsnis	- Pasako, parodo, ką nori išmokti. - Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. - Pasako, ką veikė ir ką išmoko.
5-asis žingsnis	- Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. - Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. - Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...
6-asis žingsnis	- Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. - Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprendžiamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. - Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
7-asis žingsnis	- Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. - Ižvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. - Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. - Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. - Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

V. UGDYMO METODAI IR BŪDAI

Pedagogai gali laisvai rinktis ugdymo būdus ir metodus, kurie padėtų veiksmingiau, įdomiau ir tikslingiau organizuoti ugdymo veiklas. Skatinama vaikus laisvai mąstyti, ieškoti, klysti ir mokytis iš klaidų. Šiuolaikinėje vaikų ugdymo sampratoje atsisakoma žinių perteikimo ir pereinama prie patirtinio ugdymo(si). Ikimokyklinio amžiaus vaikai geriausiai ugdosi patys, būdami aktyvūs: tyrinėdami visais pojūčiais, darydami, bandydami ir eksperimentuodami, stebėdami savo veiksmų pasekmes, diskutuodami, sprenddami problemas, dalydamiesi išvykų patirtimi ir kt. Tokia šiuolaikinė vaikystės samprata skatina mokytojus taikyti naujus ugdymo būdus ir metodus, kurie padėtų keisti ugdytinių nuostatoms, mąstymui ir elgesiui. Grupės auklėtoja privalo pritaikyti specialiųjų poreikių turintiems vaikams ugdymo metodus, parinkti tinkamas ugdymo priemones.

Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų apraše įtvirtinta, kad ugdymosi metodai ir priemonės turi padėti įgyvendinti išsikeltus uždavinius ir aprėpti visų vaikui reikalingų kompetencijų (socialinės, kalbos, pažinimo, sveikatos, meninės) ugdymą.

Ugdymo metodus pedagogas renka lanksčiai ir kūrybiškai, taikydami ugdymo turinį, planuodami veiklas, parinkdami ugdymo priemones, motyvuodami vaikus kaitai.

Žaidybinis metodas – pagrindinė vaikų ugdymo(si) veikla, svarbi vaiko kultūros dalis. Žaisdami vaikai atskleidžia savo patirtį, kaupia ją, išgyvena įvairius vaidmenis, išreiškia jausmus ir emocijas, sprendžia problemas, įveikia sunkumus, atrastus veiklos būdus pritaiko naujose situacijose, kuria bendravimo situacijas ir kt.

Stebėjimo metodas – pažintinis procesas, kurio metu patenkinamas natūralus vaiko smalsumas, skatinantis jį ugdytis.

Išvykos, ekskursijos – turtinama vaikų pažintinė, socialinė, kalbinė ir emocinė patirtis, ugdomi įgūdžiai ir gebėjimai.

Interpretacijos metodas – vaiko saviraiškos ir kūrybiškumo skatinimo būdas, padedantis jam atsiskleisti, savitai išreikšti savo ar pedagogo pasiūlytus sumanymus, idėjas.

Eksperimentavimo, tyrinėjimo metodas – vienas iš aplinkos ir patirties kaupimo būdų, kurie skatina vaiką aktyviai veikti, daryti atradimus, planuoti, organizuoti.

Žodinis metodas (pokalbis, diskusija) – vaikai skatinami išreikšti savo nuomonę, požiūrį, argumentuoti išsakytas mintis, klausyti ir girdėti ką sako kiti, apibudinti savo ir kitų veiklą, kritiškai mąstyti.

Kūrybinis metodai – naujų sumanymų kūrimas, „minčių lietus“, problemų sprendimas, idėjų kūrimas, informacijos paieška ir jos pritaikymas ir kt.

Praktinis metodas – jo pagalba vaikams padedama per veikimą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką.

Vaizdinis metodas – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.

Projektų metodas – vienas iš aktyviųjų metodų, skatinantis ugdymo turinio ir metodų kaitą, lanksčiai integruojant ugdymo sritis, individualizuojant ugdymą, jo turinį orientuojant į vaiko gyvenimui ir ugdymui (si) reikalingų ugdymo (si) sričių plėtojimą.

Sportinės veiklos metodas – estafetės, varžybos, komandiniai žaidimai, fiziniai pratimai padeda ugdyti vaikų fizinius gebėjimus.

IKT taikymo metodas – praktiniai užsiėmimai interaktyvioje lentoje, žaidimai ant interaktyvių grindų, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas multimedijos pagalba, kompiuteriniai žaidimai, video tiltai ir kt. suteikia vaikams galimybę pažinti šiuolaikines technologijas.

Nuotolinio mokymo metodas - tai mokymo(si) būdas, kai besimokantysis nepalaiko betarpiško kontakto su pedagogu. Mokantis nuotoliniu būdu bendraujama ir bendradarbiaujama informacinių komunikacinių technologinių (toliau – IKT) priemonių pagalba virtualioje aplinkoje.

STEAM ugdymas – tai integralus, į kompleksišką vaiko tikrovės reiškinių pažinimą, pritaikymą ir problemų sprendimą, gamtos pažinimo, inžinerijos, menų ir matematikos gebėjimų ugdymas.

Pedagogas, siekdamas programoje numatytų tikslų, pasirinkdamas metodus, atsižvelgia į vaikų: amžiaus tarpsnio, individualias dėmesio, suvokimo, mąstymo, valios, emocijų raidos ypatumus, polinkius ir interesus ir kt.

Pedagogui paliekama teisė laisvai ieškoti, parinkti bei taikyti vaikams tinkamus ugdymo metodus, būdus.

Siekama, kad ugdymo priemonės tenkintų vaiko poreikį žaisti, bendrauti, judėti; skatintų norą puoselėti ir saugoti savo ir kitų sveikatą; skatintų vaiko savarankiškumą, saviraišką, kūrybingumą, meninių gebėjimų ugdymą(si).

Priemonės programoje nevardijamos, nes pedagogui paliekama teisė pačiai arba vaikams pasiūlius parinkti ugdymo priemones.

VI. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Pasiekimų vertinimo tikslas.

Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas vykdomas vadovaujantis įstaigoje parengtu ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų modeliu ir pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą.

Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo dažnumas ir aptarimas.

Vaiko pasiekimai pedagogų, logopedo ir tėvų vertinami du kartus metuose – vaikui pradėjus lankyti įstaigą (rugsėjis) ir baigiantis mokslo metams (gegužė).

Vaiko pažanga nuolat stebima ir vertinama pedagogų, tėvų. Vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, vertinami rugsėjo, sausio ir gegužės mėnesiais aprašomuoju būdu kalbos vertinimo kortelėse. Specialusis pedagogas aprašomuoju būdu vertina vaiko ugdymosi dinamiką.

Vaiko individualūs pasiekimai, pažanga aptariami su tėvais individualių pokalbių metu mokslo metų pradžioje ir mokslo metams baigiantis, ir/ar dažniau esant poreikiui.

Informacija apie vaiko individualius pasiekimus neviešinama. Apibendrinti vaikų

pasiekimų duomenys aptariami metodinės grupės pasitarimuose. Vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų ir/ ar kitų ugdymosi sunkumų pasiekimai ir pažanga aptariami Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Vertinimo rezultatai panaudojami planuojant ugdymosi procesą, teikiant pagalbą ir paramą vaikui, šeimai bei siekiant įgyvendinti įstaigos ugdymosi tikslus ir uždavinius.

Vertinama 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių, išskirtų siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Pasiekimų sritys yra lygiavertės.

Vaikų pasiekimų ir pažangos vertintojai.

Vaiko pasiekimus vertina: pedagogai, tėvai, švietimo pagalbos specialistai, sveikatos priežiūros specialistė.

Vertinime dalyvauja vaikų tėvai, jie suteikia informaciją apie vaiką, dalyvauja anketinėse apklausose, reiškia savo nuomonę apie pasiektą vaiko pažangą, padeda vaikams įveikti sunkumus.

Vaikai taip pat aktyvūs savo vertinimo dalyviai, su vaiku aptariami jo pasiekimai, būtinai pabrėžiant sėkmę.

Labai didelių, didelių, vidutinių ir nedidelių specialiųjų ugdymosi poreikių ir elgesio sunkumų turinčių vaikų pasiekimus ir pažangą nuolat stebi, fiksuoja grupių pedagogai, logopedas, specialusis pedagogas. Ugdymo(si) dinamiką aptaria su Vaiko gerovės komisija.

Duomenų apie vaiko pasiekimus fiksavimas ir kaupimas.

Vaikų pasiekimų duomenys fiksuojami ir kaupiami. Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimas atliekamas aprašomuoju būdu grupės el. dienyne, darbai kaupiami grupėse individualiame segtuve, kuris atiduodamas ugdytinio tėvams (globėjams) vaikui baigus mokslo metus.

Vaikų pasiekimų lygis bei pažanga fiksuojama, kad būtų galima tinkamai planuoti, koreguoti mokslo metų veiklą.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2014.
2. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
3. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
4. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa, Vilnius, 2006.
5. Markevičienė E. Reggio Emilia ikimokyklinio ugdymo metodas. Vilnius, 2011.
6. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.
7. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
8. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius: leidybos centras, 1992
9. <http://www.smm.lt>
10. <https://www.ikimokyklinis.lt>